

Studie kan bidra till fler innovationer på landsbygden

Det behövs olika typer av stöttning för att innovationer på landsbygden ska främjas. För att utreda hur man kan jobba med det har Landsbygdsnätverket samarbetat med SLU om en studie som snart är klar.

Text: Jessica Hagård

- Det finns ett stort behov av att stimulera landsbygdsinnovationer, menar Ewa Rabinowicz, professor i jordbruksekonomi vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), en av fyra som arbetat med innovationsstudien. Det är en viktig ekonomisk utvecklingsfaktor och den största källan till landsbygdstillväxt. Ett problem har varit att den samarbetsåtgärd inom landsbygdsprogrammet där nya produkter och processer stöttats togs bort. Den åtgärden utnyttjades dåligt, bidrog heller inte till kollektiva nyttor och nu måste nya idéer till för att hitta andra typer av stödformer. SLU identifierade det här problemet i samband med den halvtidsutvärdering man tidigare gjorde av landsbygdsprogrammet. Efter samråd med Landsbygdsnätverkets styrgrupp bestämdes att en studie skulle genomföras.

Frågor till företag och innovationsmäklare

Studien fokuserar dels på innovativa företagare, dels på så kallade innovationsmäklare, organisationer som bidrar till att fånga upp, förmedla och utveckla nya idéer. Bland annat har Landsbygdsnätverket studerats som innovationsmäklare. Fortfarande är studiens slutsatser inte klara men Ewa, som själv arbetat med den senare delen, kan tydligt se ett mönster i arbetet. Hon menar att trots att det idag redan finns organisationer som försöker fånga upp landsbygdsinnovationer, som till exempel VINNOVA och LRF, så räcker inte resurserna:

- Visst kan man arbeta för att sprida spännande tankar men ingen organisation har tillräckliga resurser. Det finns idag ingen instans som fångar upp behoven från lantbrukare på ett systematiskt sätt, menar hon.

Ull-baggenominerade i studien

Det är nio innovativa företagare som intervjuas i studien, bland annat de som nominerats till Ull-baggar 2011 i kategorin "Årets landsbygdsinnovation", inklusive vinnaren "Samäkning Tolg".

- Vi vill veta vilken typ av stöd de fått, såväl ekonomiska som andra och varifrån de fått sina idéer. Genom att analysera de problem de mött kan vi förhoppningsvis lära oss hur stöden kan utformas i framtiden. Det gäller att fånga upp de utvecklingsbehov som företagen inte har råd att ta hand om själva men som är positiva för samhället, menar Ewa Rabinowicz.

Hittills säger de preliminära slutsatserna att innovationssystemet är mer utvecklat för jordbrukssektorn än för landsbygden i stort. Brist på kapital

Grundarna av Svenska Bönchips AB, som i höstas nominerades till en Ull-bagge i kategorin Årets landsbygdsinnovation, är några av företagen som intervjuats i studien.

Foto: Jimmy Peterson, www.limitedphoto.se

kan också bromsa innovationsprocesserna men stöd från innovationssystemets aktörer skulle kunna hjälpa företagen med att snabbare få legitimitet. Det skulle i sin tur kunna förenkla möjligheterna att utveckla den innovativa idén.

Så fort studiens slutsatser är helt klara ska resultatet presenteras vid en workshop som kommer att anordnas i början på mars av Landsbygdsnätverket och SLU. Ewa Rabinowicz hoppas också att studiens slutsatser kan ge en input till förslagen i det nya landsbygdsprogrammet från och med 2014.

Tveksam till EU:s förslag om innovationer

Hon ser med viss skepsis på kommissionens skrivningar i förslaget till ny landsbygdsförordning om satsningar på innovationer och på ett nytt innovationspartnerskap:

- Vi vet ju inte än i praktiken vad förslagen kommer att innebära. Det verkar ju inte tillföras så mycket mer medel. Risker finns att vi får en ny byråkratisk struktur och att knyta ihop forskare och lantbrukare är en svår process. Här behövs ett systematiskt arbete. Kanske vore det bättre att istället satsa pengarna på de som idag redan arbetar som förmedlare av innovationer. Just nu är skrivningarna bara fina ord. Vi får se hur det utvecklas, avslutar Ewa Rabinowicz.

FAKTA:

Studien har utförts av Ewa Rabinowicz, Lena Lind, Eva Kaspersson och Richard Ferguson alla vid SLU. Den kommer att publiceras på www.landsbygdsnätverket.se när den är klar.

Mer politisk styrning behövs för komplexa miljöersättningsfrågor

Frågor som rör framtidens miljöersättningar är komplexa, särskilt i ett så långsträckt land som Sverige där det råder olika förutsättningar för olika brukare. Inte desto mindre behövs tydligare politiska prioriteringar på området inför framtiden, det var slutsatserna efter ett möte mellan Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för framtida miljöersättningar och Riksdagens miljö- och jordbruksutskott den 25 januari. Läs om mötet på www.landsbygdsnätverket.se

Text/foto: Jessica Hagård

Foto: Hans Runesson

Innovation – what's the big deal?

Och nu ska vi vara innovativa. Det säger EU:s 2020-strategi. Jahaja. Det låter fint. Den cyniska ådran i mig väcks till liv och får genast vittring. Vad är det som är så märkvärdigt med innovation? För att ta reda på det gör jag det som så många gör i smyg för att bredda och fördjupa sina kunskaper. Jag googlar. Bland de 404 000 000 träffar som jag får upp står det tydligt redan i första träffen att det handlar om ett slags samlingsbegrepp som i princip går ut på en sak. Att göra något nytt eller på ett nytt sätt och som får genomslag. Det var ju trevligt. Läter som en vanlig dag på jobbet ungefär. Och detta ska ligga till grund för EU:s framtid. För att bygga en politik kunde de väl ha kommit på något mer...tja...innovativt?

Men nu är den cyniska ådran mättad och efter lite reflektion inser till och med jag att utveckling kan behöva en samlande styrkraft för att lotsa politiken i rätt riktning. Ju djupare jag gräver bland Internets oändliga informationsutbud desto mer inser jag att det ligger en hel del teorier, forskning och metoder för praktisk tillämpning bakom begreppet. En gemensam nämnare i allt är det faktum att en uppfinning först blir en innovation när den får genomslagskraft i praktiken. Det räcker alltså inte med uppfinnarkompetens. Det krävs även andra kompetenser för att en innovationsprocess ska funka. Och var det inte så det gick till i Kalle Anka. Uppfinnar-Jocke behövde en medhjälpare för att få sin uppfinning ut på marknaden. Och det är kanske här som myndigheter, organisationer, rådgivare och andra medlemmar i Landsbygdsnätverket kan göra sin största insats. Att stimulera till att dessa kompetenser finner varandra i någon form. Då kan 1 plus 1 bli 3. Trevlig läsning!

Andreas Mattisson,
Chef, Jordbruksverkets samordningsenhet.

Med en smidig funktion i mobiltelefonen går det lätt att boka samåkningsresor i Tolg.

Text: Jessica Hagård/Agneta Borgström

Samåkningsinnovation ska spridas i hela landet

Byborna i Tolg har nu samåkt totalt 2000 mil, det innebär ett halvt varv runt jorden. Och det tekniska system som gör samåkandet möjligt har rönt intresse från Jämtland i norr till Skåne i söder.

I november vann projektet ”Samåkning på landsbygden – pilotprojekt i Tolg”, en Ull-bagge för Årets Landsbygdsinnovation.

– Jag har precis samåkt och ska bara ta mig innanför dörren, säger Maja Söderberg projektledaren och ledamot i Tolgs sockenråd när vi når henne via telefon. Hon berättar att hon den här dagen lånat en bil in till Växjö men att hon samåkt med en annan bybo tillbaka. En normal situation i Tolg.

Gick inte att få till fungerande busstrafik

Projektet kom till efter att man länge i den femhundra invånare stora byn hade försökt trycka på för att förbättra den glesa busstrafiken utan att lyckas. Alla halvtomma bilar på vägarna gjorde att de till slut insåg att samåkning var den enda utvägen.

– Många körde ju bil till samma ställen ungefär vid samma tidpunkt. Men ändå var det svårt att få till samåkning, säger Maja Söderberg. Med hjälp av hennes bror, som driver ett IT-företag, utvecklade hon ett tekniskt system där den som ska köra och den som vill åka kan anmäla sig. En digital karta av ”hållplatser” i Tolg med omnejd togs fram. Projektet, som skedde i leaderform, växte fram tack vare pengar från landsbygdsprogrammet och många timmars ideellt arbete. Startskottet gick i mars i år och nu finns drygt 130 registrerade användare av vilka ungefär 40 samåker regelbundet. Intresset för projektet var stort redan innan Ull-baggevinsten men nu har det fått sig ytterligare en rejäl skjuts och ett fyrtiotal byar runt om i landet har hört av sig för att veta mer. Bland annat

Foto: Daniel Palmto Flor

Maja Söderberg, Samåkning Tolg fick ta emot en Ull-bagge för Årets Landsbygdsinnovation vid Landsbygds gala 2011. Här med Landsbygdsminister Eskil Erlandsson.

planeras ett ny satsning i Småland med 10 byar som vill samåka.

Och projektet har inte bara lett till klimat- och ekonomiska vinster, utan också till bättre sammanhållning i byn Tolg. Till exempel kom idén om en gemensam grillplats upp under en biltur. Det har även bildats en byta-/låne-grupp på Facebook dit bybor kan ansluta sig som inte vill spendera pengar på saker som de sällan använder.

Bilen "samåkte" själv

– Just att man kan hjälpa varandra gör att relationerna i byn fördjupas, fortsätter Maja Söderberg. Vid ett tillfälle fick till exempel en bybos bil ”samåka” utan henne. Hon behövde få bilen till verkstaden i Växjö men kunde inte köra själv, anmälde sträckan och fick napp på en chaufför. En sådan situation hade antagligen inte kunnat lösas på vanligt sätt och mäklare använder nu samåkningen som argument vid husförsäljningar, något som bidrar till ökad attraktivitet för byn och högre huspriser.

Hon berättar att också Länstrafiken visat positivt intresse på grund av att också buss-tiderna kommer upp när man letar åkmöjligheter.

Tanken är nu att ett aktiebolag ska bildas, för att Maja och två andra personer ska kunna arbeta med att sprida mobilsamåkningen vidare över landet. Det handlar om att sälja såväl tekniken som att hjälpa till under införandeprocessen.

– Det här är inget vi vill bli rika på men vi vill kunna avsätta mer tid för spridning, att få andra byar att ”prenumerera” på tekniken och kunna utveckla den ytterligare. Projektet täcker ju in hela definitionen av hållbar utveckling, med såväl de ekonomiska, klimatmässiga som sociala vinsterna. Idén är helt enkelt för bra för att inte sprida vidare, avslutar hon.

Bättre kunskap om nya innovationer ska stärka jordbruket

Text/Foto: Jessica Hagård

Ett nytt nätverk med fokus på innovationer inom jordbruket kan komma att byggas upp inom EU från och med 2014. Syftet är att nya kunskaper bättre ska spridas i framtiden.

Kommissionen vill fördubbla budgeten för forskning och innovation för jordbruket i framtiden enligt det förslag till reform av den gemensamma jordbrukspolitiken från och med 2014 som presenterades i höstas. Ett av förslagen är att skapa ett EU-gemensamt innovationsnätverk/partnerskap i syfte att fördjupa samarbetet mellan forskare och praktiker. Detta för att ny kunskap bättre ska nå ut till näringsidkare på landsbygden för att få ett mer produktivt, konkurrenskraftigt och mer resurseffektivt jordbruk än idag.

– Målen är att minska jordbrukens utsläpp samtidigt som vi får en stabilare försörjning av livsmedel och förnybar energi, berättar

Hans Rolandsson, Landsbyggsdepartementet, arbetade tidigare på Jordbruksverkets programledning för innevarande landsbygdsprogram.

Hans Rolandsson, departementssekreterare på Landsbyggsdepartementet.

Totalt tre nätverk i framtiden

Idag drivs två EU-gemensamma nätverk inom ramen för nuvarande programbudget, dels landsbygdsnätverket, dels ett utvärderingsnätverk.

– Exakt hur det nya partnerskapet kan komma att organiseras är ännu inte klart, men just nu diskuteras ett system med operativa grupper på nationell nivå som knyts ihop av en ”helpdesk” på EU-nivå. I grupperna, som fokuserar på olika ämnesområden, ska det finnas representanter av både forskare och praktiker som sedan förväntas sprida sin kunskap i och mellan de kanaler som är relevanta, fortsätter Hans Rolandsson.

Innovationsfrämjande åtgärd i nya programmet

Också inom den samarbetsåtgärd som planeras i nya programmet är det tänkt att nya processer, innovationer och tekniker ska främjas. Däremot planerar man inte att låta använda de medlen för direkt forskning. De ska istället

komma de som verkar inom jordbruket/på landsbygden till del.

Kommissionen planerar även att instifta ett särskilt ”innovationspris”. Planen är att medlemsländerna ska utse de bästa landsbygdsinnovationerna i respektive land och att ett pris delas ut till den allra bästa. Avsikten är att på så sätt sprida nya kunskaper mer publikt. Enligt Hans Rolandsson har det sistnämnda förslaget mötts av en del kritik, då vissa länder bedömt att det kan bli byråkratiskt tungt i förhållande till de mervärden det ger.

– Överhuvudtaget är det viktigt att komma ihåg att alla förslag just är förslag fortfarande. Mycket kan hända när dessa sedan ska bearbetas på politisk nivå. Där är vi inte än, avslutar han.

FAKTA:

OECD:s definition av innovation:

Ny kunskap introducerad och tillämpad i ekonomiska och sociala processer

”Det krävs ett helt nytt sätt att tänka för att lösa de problem vi skapat med det gamla sättet att tänka”

Albert Einstein

Medlem har ordet

Stärk nätverkandets betydelse för innovationer på landsbygden

Det är vanligt att man analyserar innovationer inom ramen för ett *innovationsystem*. Med innovationssystem menas en informell sammanslutning av organisationer, företag och individer som tillsammans med institutioner i det politiska sammanhanget fokuserar på just nytänkande - *innovationer*. Ett antal *funktioner* anses behöva ingå i ett fungerande innovationssystem. Dessa är; behovsinventering och ”scanning”, utveckling och test, utbyte av information och erfarenheter, skapande av gynnsam miljö, att bilda marknader, att mobilisera resurser och att skapa legitimitet.

Utbyte av information och erfarenheter innebär att kunskap sprids och nätverksaktiviteter pågår, d.v.s. både skapas och underhålls. I en förstudie som SLU just genomför har vi dels identifierat *nätverkande* som en nödvändig och viktig funktion, dels identifierat Landsbygdsnätverket som en aktiv upprätthållare

av denna funktion när det gäller landsbygdsförtagande i allmänhet.

Genom sina primära medlemmar i form av organisationer och sammanslutningar finns en kanal ut till en mängd landsbygdsföretagare, även om dessa inte är Landsbygdsnätverkets primära målgrupp. Det omvända gäller också; - det finns teoretiskt förutsättningar för att fånga upp, verifiera och gå vidare med idéer som bedöms vara av allmänt intresse. En idé behöver dock testas och genomgå olika processer innan man vet om den håller och bör spridas till en vidare krets. Vi har i förstudien inte funnit någon aktör som har denna scannande och verifierande roll idag, och det är svårt att se att en enskild intresseförening skulle påta sig den om det inte är tydligt att alla föreningens medlemmar vinner på det.

I halvtidsutvärdering av LBP 2007-2013

granskades (det numera borttagna) ”Innovationsstödet”. Det visade sig att stödet var dåligt utnyttjat och fel använt. En rekommendation från utvärderingen var att ge *förutsättningskapande stöd* i stället för direkta projektbidrag. Stöd till en scannande funktion överensstämmer med den rekommendationen, och kan vara en möjlig väg att få igång innovationsspridning på landsbygden. Funktionen skulle på ett systematiskt sätt kunna samordnas i ett nätverk.

Nätverkandets betydelse för innovationer inom renodlad jordbruksverksamhet kan stärkas och flera av dess aktörer har efterlyst en ”samordnande part”, vilket indikerar att intresse finns.

Eva Kaspersson, Landsbyggsdepartementet
tidigare utredare, SLU

Hon ska få hela Jordbruksverket att tänka landsbygd

Text/foto: Jessica Hagård

I framtiden ska alla avdelningar på Jordbruksverket ha ett vidgat landsbygdsfokus, inte bara landsbygdsavdelningen. Den som ska hålla ihop uppdraget heter Christel Gustafsson.

Hon har bråda dagar, Christel Gustafsson. Dels tjuvstartar hon på sin nya tjänst som landsbygdsstrateg, dels ska hon hinna "avveckla" sig från sin förra tjänst som enhetschef för landsbygdsavdelningens klimatenhet. Jordbruksverkets nya mål är att skapa ett starkare landsbygdsfokus, i huset men också externt hos aktörer som idag inte "ser" landsbygden och dess särart.

– Så länge man inte tittar på en fråga finns den inte, menar Christel som liknar landsbygdens villkor med kvinnors. Om all forskning fokuseras på mannen är det inte konstigt om resultaten sedan inte passar kvinnorna. På samma sätt kan inte allt utvecklingsarbete ske med stadsfokus. Det finns många frågor, t.ex. VA-frågor och skolfrågor där landsbygden kräver särskilda lösningar.

Bred bakgrund

Som en röd tråd genom Christels tidigare yrkeskarriär finns ett miljö- och samhällsengagemang.

Från att ha varit maskiningenjör studerade hon vidare, forskade och undervisade i växtekologi i Uppsala. Hon började på regeringskansliet, arbetade på såväl Närings- som Miljödepartementet innan hon hamnade på Jordbruksverket. Samtidigt har hon varit politiskt engagerad, suttit i bolagsstyrelser, drivit en gård och är idag aktiv i en lokal utvecklingsgrupp och hennes engagemang smittar av sig:

– På Jordbruksverket måste vi bli medvetna om hur vi påverkar landsbygden. Vi måste arbeta mer målinriktat och strategiskt, fundera på hur vi agerar, bemöter kunder och konsekvensbedömer beslut. Landsbygdens perspektiv bör finnas som en bas för vår verksamhet. Sedan Glesbygdverket lades ner har ingen myndighet egentligen tagit ansvar för landsbygdsfrågorna i ett vidare perspektiv, förrän nu, menar Christel.

Nära samverkan med Landsbygdsnätverket

Men hon tror inte att det finns någon risk med att hon som tjänsteman skulle falla in i en mer politisk roll:

– Eftersom jag har ett politiskt förflutet vet jag vad politik är och det gör att jag kommer att kunna hålla mig utanför den typen av frågor,

Christel Gustafsson börjar formellt som Jordbruksverkets landsbygdsstrateg den första februari.

menar hon bestämt. Däremot kan en tydligare svensk landsbygds politik säkert bli en konsekvens av Jordbruksverkets och Landsbygdsdepartementets nya arbetsmetoder.

Ett samarbete med Landsbygdsnätverkets aktörer ser hon som självklart.

– Det finns mycket kunskap i nätverket och det pågår så mycket processarbete, det kommer att befrukta Jordbruksverkets arbete och vice versa. Nu ska jag först vara med på nästa möte med vetenskapliga rådet. Hela uppdraget känns jättespännande och lite pirrigt. Men det är mycket som är kvar att forma, avslutar hon.

Leaders framtid i fokus vid EU:s arbetsgruppsmöte

Text/Foto: Jessica Hagård

Punkt efter punkt diskuteras nu EU-kommissionens förslag till ny landsbygdsförordning vid EU:s rådsarbetsgruppsmöten. Det sjätte i ordningen anordnades den 17–18 januari i Bryssel då bland annat Leaders framtid togs upp.

2011 hölls fem rådsarbetsgruppsmöten om förslaget till ny landsbygdsförordning och tio planeras nu under första halvåret 2012 under Danmarks ordförandeskap. Pasi Kemi från Jordbruksverket och Carl-Fredrik Löf och Ingrid Svedinger från Landsbygdsdepartementet medverkade från svenskt håll vid det senaste.

Lokal utveckling kopplas till flera fonder

Under mötet diskuterades bland annat kopplingarna till den fondgemensamma förordningen. Partnerskapskontrakt är en av flera fondgemensamma frågor. Kontrakt ska på medlemsstatsnivån på ett övergripande plan visa hur fonderna tillsammans verkar för att uppnå den s.k. 2020-strategin. På det lokala planet gäller det särskilt Leader. Tanken är att man i framtiden ska ha ett gemensamt ramverk för socialfonden, sammanhållnings-, fiske-, regionala utvecklingsfonden samt för landsbygdsprogrammet. Lokala utvecklingsgrupper ska kunna verka inom flera fonder samtidigt, ett system som liknar det som tidigare fanns inom Leader II. Det kommer att bli regeringarna i respektive land som beslutar om hur de nationella programmen ska genomföras och hur man ska samverka mellan fonderna med utgång från partnerskapskontraktet.

Tanken är att få alla fonder inom ett visst geografiskt område att komplettera varandra och verka mot samma mål. Det är på regeringsnivå det kommer att bestämmas om vi ska ha multifondsprogram för lokala utvecklingsgrupper eller inte. Hur Sverige kommer att ställa sig är långt ifrån klart.

– Det känns naturligt att i framtiden samverka mellan landsbygds- och fiskeprogrammen liksom mellan Leader och de lokala fiskerigrupperna. Jordbruksverket är ju idag förvaltningsmyndighet för båda. Men det är en politisk fråga exakt hur Sverige kommer att ställa sig, och där är vi inte än, säger Pasi Kemi.

Landsbygdsnätverkets roll för lokala utvecklingsgrupper ökar

De lokala utvecklingsgrupperna föreslås i framtiden arbeta mer proaktivt utifrån sina strategier och att det i strategierna ska finnas mätbara resultatindikatorer för att få till stånd bättre uppföljning. En särskild kommitté ska välja ut och godkänna de strategier som känns mest

genomarbetade och värda att arbeta vidare med. Landsbygdsnätverken i respektive medlemsland kommer att vara nyckelaktörer för att hålla ihop de lokala utvecklingsgrupperna i fortsättningen, bl.a. hjälpa till med strategiarbetet och ansvara för utbildning av föreningarnas medlemmar. Danmarks förhoppning som ordförandeland är att de synpunkter som kommer fram vid rådsarbetsgruppsmötena ska utnyttjas i ett alternativt förordningsförslag som i EU-parlamentet kan diskuteras parallellt med det ursprungliga. Pasi Kemi berättar att det är många frågor som medlemsländerna vill ha svar på:

– Under mötena får land efter land ställa sina frågor och ge sina synpunkter som ser olika ut beroende vilket system man arbetar utifrån idag. Man blir rätt imponerad över Kommissionens förmåga att svara. Det ursprungliga förslaget till ny landsbygdsförordning känns på många områden genomarbetat även om det också finns en del luckor som måste fyllas innan allt är klart, avslutar han.

Det känns naturligt med en framtida samverkan mellan landsbygds- och fiskeprogrammen, enligt Pasi Kemi, Jordbruksverkets programledning.

FAKTA:

Ett nytt förslag till landsbygdsförordning kommer sannolikt att presenteras i juni 2012. I bästa fall kan den nya landsbygdsförordningen vara beslutad och klar i mars 2013. Det kan också komma att dröja till hösten 2013. Osäkerheten i tidplanen har att göra med EU-parlamentets medbestämmande som är en nyhet som hänger samman med Lissabonfördraget. Tidigare godkändes rådsförordningarna enbart av ministerrådet.